

Kanon jest dla mnie próbą nakreślenia symbolicznej przestrzeni Warmii i Mazur. Wybrane dzieła/osobowości/wydarzenia/miejsca są reprezentatywne o tyle, o ile niosą ze sobą nie tylko indywidualne treści, ale też uniwersalną opowieść o regionie. Oczywiście liczba dziesięciu haseł w każdej z czterech kategorii jest umowna, na jakąś trzeba się jednak zdecydować. Ta choć wybór ogranicza, to czyni go również wcale pojemnym. Zatem kategoria wydarzenia, kamienie milowe w historii regionu, głównie politycznej (Prusowie, Krzyżacy, książęta pruscy i książęta biskupi warmińscy, państwa narodowe i dwie wojny światowe), ale też ważne i przełomowe w dziejach zdarzenia kształtujące kulturę i duchowość (protestanckie Prusy i uniwersytet w Królewcu, katolicka Warmia, objawienia maryjne w Gietrzwałdzie) oraz gospodarkę (przełom cywilizacyjny XIX wieku reprezentowany przez reformy rolne i powstanie kolei). Dzieła i osobowości, nie tylko znaczące dla rozwoju nauki czy rozstawiające region w świecie, ale też, albo przede wszystkim, reprezentujące złożone dzieje tej krainy i losy ludzi przybywających/odchodzących, o bogatych i skomplikowanych biografiami, rozpiętych pomiędzy różnymi państwowościami, narodowościami, kulturami, religiami, zdarzeniami historycznymi, wyborami i wreszcie tęsknotami. Miejsca zaś, których w regionie znam zbyt wiele, żeby je zmieścić w tak wąskim wyborze, piękne i warte zachwytu nad ich indywidualną formą artystyczną czy doskonałością krajobrazu, reprezentują szersze i typowe dla regionu kategorie budowli (założenia rezydencjonalne, miasta, wsie, zamki) lub stanowią przykład zjawisk wyjątkowych (zespół katedralny we Fromborku, Kadyny, Kanał elbląski, Wielkie Jeziora Mazurskie).

Dzieła:

Max Toeppen | Historia Mazur. Przyczynek do dziejów krainy i kultury pruskiej

Marion hrabina Dönhoff | Nazwy, których już nikt nie wymienia

Siegfried Lenz | Muzeum ziemi ojczystej

Atlantyda Północy. Dawne Prusy Wschodnie w fotografii, komentarz do wystawy | red. Kazimierz Brakoniecki, Konrad Nawrocki

Hubert Orłowski | Warmia z oddali. Odpominania

Konstanty Ildefons Gałczyński | Kronika olsztyńska

Borussia. Ziemia i ludzie. Antologia literacka | red. Kazimierz Brakoniecki i Winfried Lipscher

Robert Traba | „Wschodniopruskość”. Tożsamość regionalna i narodowa w kulturze politycznej Niemiec

Wojciech Marek Darski | My, krzyżaki!

Róża | reż. Wojciech Smarzowski [film fabularny]

Osobowości:

Herkus Monte

Mikołaj Kopernik

biskup Jan Dantyszek

pastor Gustaw Gizewiusz

Wojciech Kętrzyński (Adalbert von Winkler)

Johann Gottfried Herder

Feliks Nowowiejski

Erich Mendelsohn

Hieronim Skurpski

ksiądz Julian Żołnierkiewicz

Miejsca:

Frombork, wzgórze katedralne

Lidzbark Warmiński, zamek biskupów warmińskich

Bezławki, zamek krzyżacki, kościół ewangelicki/katolicki

Reszel, miasto warmińskie

Kadyny, cesarska rezydencja, wieś i fabryka majoliki

Sztynort, założenie rezydencjonalne i kształtowany krajobraz dóbr ziemskich

Święta Lipka/Gietrzwałd, sanktuarium pielgrzymkowe i warmińska wieś

Wielkie Jeziora Mazurskie
Olsztyn, dom Mendelsohna
Bogusze, słup graniczny między republiką a Prusami Książęcymi

Wydarzenia:

- utworzenie państwa zakonnego w Prusach i powstanie diecezji pruskich, pierwsza połowa XIII wieku | (1230-1243)
- II pokój toruński i włączenie Warmii w granice i Rzeczypospolitej | 1466
- reformacja w Prusach i powstanie księstwa pruskiego | 1525
- powstanie uniwersytetu w Królewcu | 1544
- wcielenie Warmii do Prus | 1772
- reformy rolne – uwłaszczenie chłopów, separacja gruntów, od początku do połowy XIX wieku
- pierwsza linia kolejowa w Prusach Wschodnich | 1853
- objawienia maryjne w Gietrzwałdzie | 1877
- bitwa pod Tannenbergiem i odbudowa Prus Wschodnich | 1914, 1916/1924
- zakończenie II wojny światowej i włączenie Prus Wschodnich do Polski | 1945